

PÁZMÁNY *1635*
— *a l a p i t v a*

Pázmány Law Working Papers

2021/8

Szalai Ildikó

**ÉRDEKEK HARCA?
– a beruházásvédelmi jog labilis
egyensúlyi helyzete –**

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Pázmány Péter Catholic University Budapest

<http://www.plwp.eu>

ÉRDEKEK HARCA?

– a beruházásvédelmi jog labilis egyensúlyi helyzete –

Szalai Ildikó*

Bevezető

Az államok, illetve az általuk létrehozott nemzetközi szervezetek a világkereskedelem mozgatórugói. Hatásuk a kereskedelem valamennyi résztvevőjére kiterjed, köztük a külföldi közvetlen beruházások szereplőire is. Azon szereplői körről van szó, amely a befektetések és azok ösztönzése révén ma már a világgazdaság egyik fő elemévé vált, és a GDP jelentős százalékát teszi ki.¹

A nemzetközi beruházásvédelmi jog alapvető célja a külföldi beruházók érdekei és fogadó állam jogi szabályozása közötti egyensúly megteremtése. Ennek ellenére ma már egyre több állam mondja fel az e terület jogi szabályozását lefedő egyezményeit.² Sarkallja őket a tényleges balansz megteremtésének vágya, amit a jelenlegi beruházásvédelmi rendszer bírálói szerint javarészt az átláthatóság hiánya okoz.

E jogi rezsim gazdasági és politikai érdekekkel tűzdelt rendszer. Szemben a nemzetközi kereskedelem általános normáival, annak jogi szabályozása, hogy egy állam hogyan alakítja saját gazdaságát, a befektetőknek milyen szintű védelmet nyújt, több mögöttes tartalommal bír.³ Vitathatatlan, hogy a nemzetközi beruházásvédelem tételes jogi szabályai megismerhetők, ám az, hogy miben rejlik igazságossága, egyáltalán – kritikusi által bírálva – napjainkban fennáll-e még, az mélyrehatóbb vizsgálat tárgya, ami több kulcsfontosságú kérdést vethet fel, visszavetítve a nemzetközi beruházási jog szabályozására, és annak jelenkori paradigmaváltásra utaló jeleinek áthatóbb megértését szolgálhatja.

A tanulmány célja a beruházásvédelem morális értékelésével annak vizsgálata, hogy az a jogi rendszer, amit a modern beruházási jog kezdetén célként determinált, napjainkban milyen tendenciát mutat. A téma vizsgálata, alapul véve sajátosságait nem egy leíró jellegű, a nemzetközi beruházásvédelem evolúcióját szemléltető értekezést takar, hanem a beruházásvédelmi jog fő területére összpontosít, nevezetesen a jelenkori bi- és multilaterális szerződések általános, illetve az anyagi és eljárásjogi rendelkezéseinek felülvizsgálatára. Értjük ezalatt az államok által kötött nemzetközi szerződések általános elveit, valamint a szerződő felek által vállalt egyes kötelezettségeket, illetve a beruházásvédelem lelkeként szolgáló ISDS (*investor-state dispute settlement*) kikötést, a választottbírósághoz fordulás lehetőségét,

---

* dr. Szalai Ildikó PhD-hallgató, PPKE JÁK, Nemzetközi Magánjogi Tanszék

A szerző köszönetét fejezi ki Dr. Raffai Katalin egyetemi docens asszonynak a tanulmány megalkotásában való közreműködésért és szakmai támogatásáért.

¹ Ld. OECD Data alapján: a külföldi közvetlen befektetések (FDI) összesített GDP: 42.935 % <<https://data.oecd.org/fdi/fdi-stocks.htm#indicator-chart>>

² Lise JOHNSON – Jesse COLEMAN – Brooke GÜVEN – Lisa E. SACHS: Clearing the Path: Withdrawal of Consent and Termination as Next Steps for Reforming International Investment Law. *Columbia Center on Sustainable Investment Paper*, 2018. 9.

Ld. Bolívia <<https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/countries/24/bolivia-plurinational-state-of>>; Ecuador <<https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/countries/61/ecuador>>; India <<https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/countries/96/india>>

³ Steven R. RATNER: Global Investment Rules as a Site for Moral Inquiry. *The Journal of Political Philosophy*, vol. 27. no. 1, 2019. 108.

amelynek jelentősége egyre inkább csökkenő tendenciát mutat. Az államok jövőbeni jogpolitikai irányvonalai az erkölcsi dilemmák mögött meghúzódva, de megtalálhatóak.

Kérdésként adódik: vajon az érdekek harca zajlik éppen, ami egy új egyensúlyi helyzet kialakításával valósul(hatna) meg, és egy átláthatóbb rendszert eredményezne?

1. A modern nemzetközi beruházási jog

A nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga részterülete a nemzetközi beruházási jog, aminek specifikumát az adja, hogy a nemzetközi magán- és közjog határán fekszik, melynek középpontjában az államok gazdasága áll. Kérdésként merül fel ugyanakkor, hogy hogyan szabályozza? Hiszen a külföldi befektetőknek nyújtott garanciák széles skálája korlátozhatja gazdasági szuverenitását és tágabb politikai lehetőségeit egyaránt.⁴ A működőtőke mozgásának szabályozása jelentős társadalmi felelősséggel jár, elmélet és gyakorlat problémája egyben a köz- és magánérdekek összehangolása, különösen, ha a közérdek valójában sokak magánérdeke. Az állam, egyéb entitás hiányában éppen ezért nem mondhat le ezen érdekek összehangolásának kötelezettségéről.⁵ A nemzetközi szinten megszokott univerzális egyezményi rendszerrel szemben pedig e területet a diverzitás jellemzi, jogi kerete többségében kétoldalú megállapodásokban rejlik, de előtérbe kerülnek a multilaterális szerződések, a regionális megállapodások, és a *soft law* eszközei is. A különféle jogforrások rendszere ezáltal – az eltérő szabályozás révén – eltérő védelmet nyújt a külföldi közvetlen befektetéseknek (*foreign direct investment* – FDI), ami még nagyobb kihívást jelent abban, hogy egy konstans nemzetközi beruházásvédelmi rendszert alakítson ki.

Ahhoz viszont, hogy teljes mértékben megértsük a jogi rezsím modernkori irányvonalát, a fentebb megnevezett források elemzésével csonka eredményhez jutnánk. Szükséges megvizsgálunk a jogi szabályozás mögötti értékeket és célokat. A történelem folyamán a törvények, egyéb jogszabályok ezen a jogterületen mindenkor a gazdaságpolitikához, a kor uralkodó közgazdasági elméleteihez igazodtak, ami alól a modern beruházási jog sem jelent kivételt.⁶ Ennek fényében indokolt fejlődésének rövid áttekintése.

1.1. A modern nemzetközi beruházási jog kialakulása

A nemzetközi beruházásvédelmi rendszer kialakulását a változó gazdaságpolitikai helyzet hozta. Anno, a gyarmatosítás idején Vitoria⁷ a joghatóság problémájának feloldását a természetjogban látta. Azt vallotta, hogy a *ius gentium* képes honosítani és legitimálni a gyarmati rendszert (kereskedelem, hódítók behatolása).⁸ Egyenlő bánásmódban kell részesíteni a külföldi jogállású személyeket – értve alatta a kialakuló tőkés világpiac kereskedőit és befektetőit is – hiszen az a természet örök és igazságos rendjéből fakad. Míg a másik nézet szerint a külföldi beruházó státuszát különálló normákkal szükséges orvosolni, magasabb szintű védelmi rendszerként.⁹ Bár a gyarmati világ kezdetén két eltérő nézet állt egymással szemben, mégis mindkét alapvetés gazdasági célja az volt, hogy elősegítse az államhatárokon túl a

---

⁴ Surya P. SUBEDI: *International Investment Law: Reconciling Policy and Principle*. Hart Publishing, Third Edition, 2016. 107.

⁵ SZMODIS Jenő: A jog és gazdaság néhány összefüggéséről. *Polgári Szemle*, 2012/1-2. 181.

⁶ Borzu SABAHI – Ian. A. LAIRD – Giovanna E. GISMONDI: *International Investment Law and Arbitration: History, Modern Practice, and Future Prospects*. Brill Academic Public, 2018. 1-2.

⁷ Általánosan elfogadott tény, hogy Hugo Grotius a modern nemzetközi jog előfutára, azonban a tudományág történészei annak eredetét Francesco Vitoria (c. 1483-1546) műveire vezetik vissza. Ld. David KENNEDY: Primitive Legal Scholarship. *Harvard International Law Journal*, vol. 27. no. 1, 1986. 3.

⁸ Antony ANGHIE: Francisco de Vitoria and the Colonial Origins of International Law. *Social and Legal Studies*, vol. 5. no. 3, 323-325.

⁹ Vattel, a XVIII. század egyik kiemelt természetjogásza szerint szükséges a kiterjesztett védelmi rendszer a külföldi befektetők számára. Ld. Emer de VATTEL: *The Law of Nations or the Principles of Natural Law*. Londres, 1758.

kereskedelem és beruházások szabad áramlását.¹⁰ Azon államokban, ahol a gyarmatok lényegében az anyaországba integrálódtak nem volt szükség magasabb fokú oltalomra, míg más területeken már a diplomácia jellegű védelem dominált. Célként fogalmazódott meg, hogy egy államnak sem szabad kisajátítani a külföldi vagyont.¹¹ A sérelmet szenvedett befektetők ezáltal diplomáciai védelem alatt álltak. Klasszikus kontextusban ez a fajta védelem természeténél fogva nemzetközi lépést jelentett: egy állam által a másikkhoz intézett felhívás, az utóbb nevezett állam kötelezettségeinek teljesítése érdekében.¹² Ebből következően tehát, egy sérelmet szenvedett befektető magában foglalt egy sérelmet szenvedett államot is.¹³ Míg a fejlett országok ezáltal igyekeztek teljes körű védelmet biztosítani a fogadó állam intézkedéseivel szemben, addig a kevésbé fejlettek többsége a Calvo-doktrína elvével, mint törvényes nacionalista eszközzel próbálták meggátolni a dominánsabb hatalmak visszaéléseit, amit a gyarmati rendszer felbomlása csak tovább erősített, mert gazdasági függetlenségük megszerzése bonyolult feladattá vált a természeti erőforrásaik külföldi társaságok, vagy volt gyarmattartó államok birtoklása miatt. Ennek következménye, hogy a volt gyarmattartó államok szerint a nemzetközi szokásjognak nem lehet részese a tulajdonhoz való jog olyan értelmezése, amely során kisajátítás esetén az állampolgár és külföldi befektető ugyanolyan védelem alatt áll. Ahogy rontotta az összképet a kommunista diktatúrák államosítási mechanizmusa is. A Hull-formulában megfogalmazott hármas követelményrendszer a teljes, azonnali és hatékony kártalanítást deklarálta.¹⁴

A fejlett államok által szorgalmazott rend erős normává vált. Ugyanakkor a nemzetközi jogban, a fejlődő államok érdekérvényesítő képességük előretörése következtében elfogadhatóvá tette azt a nézetet is, amely fenntartja meghatározott, szűk feltételek mellett a kisajátítás lehetőségét. E kétes rendszerben a politikai stabilitás és az univerzális jogegységesítésre való törekvés kudarcai¹⁵ miatt az államok a fejlődés kulcsát regionális, többoldalú egyezményekben vagy kétoldalú beruházási szerződések¹⁶ (*bilateral investment treaty* – BIT) megkötésében látták, amik két állam között a beruházások ösztönzésének és védelmének jogi alapjaivá váltak.

Annak ellenére, hogy a mai beruházásvédelem középpontjában a befektetők állnak, nem definiálható a jogi rezsím párfordulásának. Sőt, ahogy Subedi fogalmaz, inkább kiterjesztett diplomáciai védelemként értelmezhető,¹⁷ hiszen az erre való jogosultság napjainkban is az államok által kötött nemzetközi szerződésekben konstituált és azon szabadpiaci feltételezésen nyugszik, amely szerint növekszik a külföldi befektetések száma, amennyiben megfelelő garanciák alatt állnak a szerződő államok befektetői.¹⁸

A modern beruházási jog kialakulása több tényezőn nyugszik. A szabadpiaci ideológia korával, különösen a Szovjetunió bukását követően, népszerűvé vált az a felfogás, hogy a beruházási szerződések ösztönzőleg hatnak a gazdaságra. A magántőkében látták meg a gazdaság hatékonyságának fokozását. S azt, hogy a pozitív jog politikailag semlegessé tehető,

---

¹⁰ Ld. bővebben M. SORNARAJAH: *The International Law of Foreign Investment*. Cambridge University Press, Third Edition, 2010. 19-23.

¹¹ SUBEDI i.m. 22.

¹² Edwin BORCHARD: *The Diplomatic Protection of Citizens Abroad or the Law of International Claims*. New York Bank Laws Publishing, 1915. 354. hiv. SUBEDI i.m. 27.

¹³ VATTEL: *The Law of Nations*. 1916. 3d Edition, 136. hiv.: Edwin BORCHARD: *The Protection of Citizens Abroad and Change of Original Nationality*. *Yale Law Journal*, vol. 20. no. 4, 1934. 361.

¹⁴ SUBEDI i.m. 6-12.

¹⁵ Ld. Havannai Charta nem lépett hatályba (1948); OECD égisze alatti egyezmény, csupán tervezet maradt (1961), ahogy az 1990-es években tett kísérlet: MAI (Multilaterális Befektetési Megállapodás) is; ENSZ Közgyűlés ereje ajánlásokig terjedt...

¹⁶ NAFTA, ECT

¹⁷ SUBEDI i.m. 28.

¹⁸ 2901 érvényes kétoldalú beruházási szerződésből 2342 hatályban van. (2020-as évi adatok) <<https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements>>

így az államok szándékegységét szerződésbe foglalva képesek a külső erők manipulációjától távol tartani.¹⁹ A dekolonizációs folyamatokra adott nemzetközi jogi válaszként²⁰ az államok által megkötött szerződések (első generációs BIT-ek) elsődlegesen a politikailag instabil, de természeti erőforrásokban gazdag országokban megjelenő külföldi befektetők védelmét biztosította. Ezt a mai társadalmi környezetben, a jogállamiság kritériumaival bíró államok már másként értékelhetik,²¹ azonban a posztkolonializmus mesterséges konstrukciói továbbra is a modern BIT-ek alapjai.

Az 1970-es években a neoliberalizmus erősebb és szélesebb körű tulajdonvédelmet, az állami szerepvállalás korlátozását és a külföldi beruházások ugrásszerű növekedését hozta. A neoliberalista ideológiát sokan befektetőbarát szabadpiaci rendszerként jellemezik, ami instrumentális racionalitáson alapul. Piaci magatartások egységesítéséhez vezetett, ami átalakította a piaci szereplők kapcsolatrendszerét. Ebben a kontextusában az ideológia átjárta az egész társadalmat, biztosítva, hogy minden a gazdasági ésszerűség lencséjén keresztül legyen vizsgálendő.²² Ennek központi eszméje: a közpolitika (*public policy*),²³ a beruházási szerződések, s az állam belső joga együttesen képes fenntartani a piac szabad működését.

A nemzetközi befektetők számára nyújtott védelem a neoliberalista nézet előtt csak a közvetlen kisajátítások helyzetére korlátozódott. Majd kiegészült a BIT-be foglalt tisztességes és méltányos elbánásmód (*fair and equitable treatment* – FET) elvével, a nemzeti elbánásra (*national treatment* – NT) és legnagyobb kedvezményes elbánásra (*most favoured nation* – MFN), valamint a teljes körű védelemre és biztonságra irányuló rendelkezésekkel, illetve az ISDS kikötés alkalmazásával, mely végül magas küszöbvédelmet alakított ki.²⁴ Ebben a folyamatban az államok szerepköre háttérbe került, és csak a piac megfelelő megvalósításának garantálására korlátozódott. A klasszikus liberális szerzők ezért talán nem is ismernék el utódaiknak a neoliberaisokat. Ezen gazdaságpolitika deklarált céljával szemben – tehát azzal, hogy a piaci versenyt még intenzívebbé teszik – valójában a nagyvállalati szektor által az államok foglyul ejtéséhez vezethet. Egy foglyul ejtett állam pedig korlátozza azt a szabadságot, amit a politikai liberalizmus célul tűzött. Az ezen nézetet vallók szerint a tendencia a jelenkorban is fennáll. Prieto-Rios úgy fogalmaz, hogy az elmúlt évtizedekben a külföldi befektetőket előnyben részesítő, a fogadó állam és állampolgárainak rovására, a piaci szemléletet előtérbe helyező rend képe bontakozott ki.²⁵ Míg más kritikusok nem is nevezik ezt egy egységes jogi rezsimnek. Joost Pauwlyn azzal érvel, hogy a modern beruházási jog vitáinak rendezésére szolgáló választottbírói eljárások valójában sabotálják annak létét, amely ugyan komplex, de adaptív rendszer több ezer szerződéssel.²⁶ Azonban sok más nemzetközi

---

¹⁹ Tai-Heng CHENG: Positivism, New Haven Jurisprudence, and the Fragmentation of International Law. In: Todd WEILER – Freya BEATONS: *New Directions in International Economic Law*. 2011. 420.: A pozitívizmus igyekszik elkülöníteni a hatályos törvényeket a nem jogi tényezőktől, mint például politikai ideológiák, erkölcsi ítéletek, természeti törvények.; Bruno SIMMA – Andreas L. PAULUS: Symposium on Method in International Law: The Responsibility of Individuals for Human Rights Abuses in Internal Conflicts: A Positivist View. *American Journal of the International Law*, vol 93. no. 2, 1999. 302-304.: A jog objektív értelmezése fontos, mert az államok hiteles akaratát rögzítik a jogszabályok.

²⁰ Enrique PRIETO-RIOS: Neoliberal Market Rationality: The Driver of International Investment Law. *Birkbeck Law Review*, vol. 3. no. 1, 2015. 57.

²¹ SUBEDI i.m. 8-9.

²² PRIETO-RIOS i.m. 56.

²³ Nem tévesztendő össze a közrendi záradékkal, melynek angol nyelvű elnevezése szintén public policy.

²⁴ Ld. bővebben SÁNDOR Lénárd: Emberi jogok a beruházásvédelem rendszerében. *Pázmány Law Working Papers*, 2015/16. 6-12.

²⁵ PRIETO-RIOS i.m. 72.

²⁶ Joost PAUWELYN: At the Edge of Chaos? Foreign Investment Law as a Complex Adaptive System, How It Emerged and How It can be Reformed, *ICSID REVIEW*, 2014. 372. hiv.: SABAHI – LAIRD – GISMONDI i.m. 6.

rezsimhez hasonlóan a modern nemzetközi beruházási jog is jogszabályi keretbe integrálódik.²⁷ Egy többrétű rendszer, aminek sui generis jellegét az adja, hogy több paradigmából származó felismerésekre támaszkodik.²⁸

Azonban annak pragmatikáját, hogy a javarészt államok által kötött szerződések által szabályozott jogi rezsim mentes a külső ingerektől, nehézkes fenntartani. A világgazdaság struktúrájára nem csupán az egymással tárgyaló államok vannak jelentős hatással, hanem magánszemélyek, vállalatok, tehát e szerződések elsődleges kedvezményezettjei is képesek befolyást gyakorolni. Következésképpen a gyakorlat megdöntheti e tézist, hiszen a szerződésből eredő jogok és kötelezettségek felülkerekednek a szerződéseken. Ha ténylegesen el is ismerjük a jogi rezsim létét, annak racionalizálása és jövőbeni fenntartása érdekében aktuális kérdéssé válik az átláthatóság, következetesség jelenkori mértéke.²⁹

2. A beruházásvédelmi megállapodások értékelése

A külföldi közvetlen befektetések száma továbbra is drámai ütemben növekszik. Bár a BIT-ek száma csökkenő tendenciát mutat, valamennyi ország jelenlétével ma is több mint 2000 BIT van hatályban.³⁰ Ezen nemzetközi szerződések, amelyek a modern nemzetközi beruházási jog alapját képezik, széles körű jogi védelmet nyújtanak. Nemcsak arra kötelezik a szerződő államot, hogy védelembe részesítse a másik fél befektetőit, hanem arra is, hogy választottbírói klauzulája révén magánjogi fellépést biztosítson a fogadó állammal szemben, hogy a sérelmet szenvedett befektető vagyoni elégtételt szerezhessen.

A tőkeexportáló országok úgy tekintenek a BIT-re, hogy az megvédi külföldi beruházóit, miközben ösztönzi a magánbefektetéseket tisztességesen kezelő piacorientált belpolitikák más országokban történő elfogadását. Míg a tőkeimportáló országok a külföldi közvetlen befektetések megjelenésével gazdaságuk fellendülésében bíznak. Több kritika is megfogalmazódott, mint, amely szerint aszimmetrikus rendszerként a szerződő államok közötti kölcsönös jellegű e szerződések valójában demoralizálják, merthogy a befektetés elsősorban az előbbiből az utóbbi, a fejlettség alacsonyabb fokán álló államba áramlik.³¹ A jogi struktúra mögött fennálló következményi kép ugyan előmozdítja a fejlett államok befektetőinek érdekeit, ellenben a szegényebb országok számára csupán kötelezettséget jelent. Ugyanakkor ezek csak általános feltételezések, amiket már több állam példája megdöntött. Köztük Kína, vagy épp India, amelyek korábban többnyire kedvezményezettjei voltak a külföldi közvetlen befektetéseknek, viszont ma már számos vállalattal képviseltetik magukat a nyugati piacon.³² Előny-hátrány, ahogy nyereség-veszteség generálisan jellemzi a befektetések világát, de a viszonyosság rendszere úgy tűnik jó irányba mozdul el, ami előmozdítja a fenntartható fejlődést és segítheti a gazdasági növekedést.³³

A BIT tehát államok közötti befektetések ösztönzésére és védelmére irányul, azonban az elfogadott normák a gyakorlatban általában a fogadó állam egyoldalú kötelezettségét írják elő. Ahogyan Garcia is fogalmaz, a nemzetközi beruházási jog hangsúlyozza a befektetői jogokat és az állami kötelezettséget. Doktrínája az, hogy az állam legitim hatalommal rendelkezik a

²⁷ Jose Enrique ALVAREZ: The Public International Law Regime Governing International Investment. Collected Courses of the Hague Academy of International Law, 2009. 193-211. hiv.: Uo.

²⁸ Anthea ROBERTS: Clash of Paradigms: Actors and Analogies Shaping the Investment Treaty System. *American Journal of the International Law*, 45. 2013. 94. hiv.: Uo.

²⁹ SABAHI – LAIRD – GISMONDI i.m. 3.

³⁰ 2901 érvényes kétoldalú beruházási szerződésből 2342 hatályban van. (2020-as évi adatok) <<https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements>>

³¹ David SCHNEIDERMAN: *Resisting Economic Globalization: Critical Theory and International Investment Law*. New York: Palgrave Macmillan, 2013. 92-93.; M. SORNARAJAH: *Resistance and Change in the International Law on Foreign Investment*. Cambridge University Press, 2015. 15-16.; David MILLER: *National Responsibility and Global Justice*. Oxford University Press, 2007. 252-253.

³² RATNER i.m. 112.

³³ Stephan W. SCHILL – Vladislav DJANIC: Wherefore Art Thou? Towards a Public Interest-Based Justification of International Investment Law. *ICSID Review*, vol. 33. no. 1, 2018. 31.

befektetők felett. Államok közötti beruházási szerződések nélkül csupán az FDI-t fogadó ország rendelkezne jogosultsággal, visszatérve akár a gyarmatosítás kezdeti idején Vitoria által megfogalmazott természetjogi alapokhoz.³⁴ A szabadpiaci gondolkodás szellemében ennél magasabb védelem szükséges, ami képes meghatározni, sőt korlátozni az állam hatalmát az egyén felett, biztosítva a magántulajdon védelmét, serkentve a gazdaságot. Viszont fennállhat az a kockázat, hogy a befektetők lényegében e szerződések által többletjogosultsággal rendelkeznek. Az állam által közpolitikai megfontolások miatt meghozott törvénymódosítások olyannyira negatívan érinthetik a külföldi közvetlen befektetések profitját, hogy ezen okból és a BIT-ben lefektetett jogalap által beruházásvédelmi választottbírósi eljáráshoz folyamodnak kártérítésért.³⁵ A fogadó állam honosai, állampolgárai ezzel szemben jogalap nélkül nem tudják az esetlegesen felmerülő igényeiket érvényesíteni. Ebben a kontextusában egyensúlyi rendszer sosem állt fent, mert lényege a befektetői garanciák lefektetése volt. Magyarázata talán olyan jogfilozófiai elvek mentén húzódik, mint a normatív igazságosság helyett a disztributív igazságosságra való törekvés.³⁶

Azonban ha a modern nemzetközi beruházási jog szabályozó rendszere önmagában nem mélyíti a fejlett és fejlődő államok közötti szakadékot és a nemzetközi jogi térben történő szabályozás – akár többletjogosultságot biztosítva a külföldi befektetőknek a fogadó állam állampolgáraival, honosaival szemben – kívánatos a befektetői bizalomhoz és ezáltal előmozdítja a gazdaság hatékony fejlődését, mégis miért mondja fel egyre több állam ezen szerződéseit és miért áll reform előtt a beruházásvédelmi választottbíráskodás?

Szűkebb kontextusban tekintve a jelenkor legnagyobb bírálata maga a beruházási szerződések anyagi jogi rendelkezéseinek kiterjesztett választottbírósi értelmezésére irányul.

2.1. Egyes anyagi jogi rendelkezések a nemzetközi beruházási szerződésekben

Az államoknak, mint szerződő feleknek a beruházások ösztönzésére és védelmére irányuló megállapodásaik szélesebb jogi védelmet nyújtanak, amelyeket a fogadó állam törvényei kiegészítenek. A kritikák középpontjában ezen szerződések bizonyos rendelkezései állnak. Főként azok, amelyek megkövetelik a fogadó államoktól, hogy a külföldi befektetőket tisztességes és méltányos bánásmódban részesítsék.

Morális aspektusában az állam olyan jogszabályokat hozhat vagy intézkedéseket tehet, amely a közjót szolgálja akár emberi jogok vetületében, akár a jövőre tekintettel a környezetvédelem szempontjából; viszont a befektető a szerződés záradékának megsértésére hivatkozva választottbírósi eljárás elé állíthatja az államot, amennyiben ezen állami intézkedéssel a BIT-be foglalt rendelkezés alapján kár éri. Az állam válaszára kerül, ami alatt vagy vállalja a közpolitikai irányvonalának megtartását, annak ellenére, hogy akár tetemes összegű kártérítésre kötelezik, vagy inkább tartózkodik ezen intézkedések megtételétől.³⁷

Mivel a tisztességes és méltányos elbánásmód elve mélyen a nemzetközi szokásjogban gyökeredzik, így attól függetlenül, hogy ez az eszköz az alapszintű védelem kulcsa, nehéz definiálni, ezért tehát széleskörű (olykor nem egyértelmű) értelmezést kap.³⁸

³⁴ Frank J. GARCIA – Lindita CIKO – Apurv GAURAV – Kirrin HOUGH: Reforming the International Investment Regime: Lessons from International Trade Law. *Journal of International Economic Law*, vol 18. 2015. 869–871.

³⁵ Pl. Vattenfall AB and others v. Federal Republic of Germany, ICSID Case No. ARB/12/12.

³⁶ A modern nemzetközi beruházási jog értelmében a felek közötti egyensúlyi rendszer nem áll fent. Ellenben ettől még a norma lehet igazságos, hiszen az igazságosnak tekintett állapot eléréséhez vezet: a külföldi befektetők számára szélesebb körű védelem, ami ösztönzőleg hat a befektetőknek, és ami ezáltal serkenti a gazdaságot.

Vö. FRIVALDSZKY János: A jogrendszerek versenye és a jogmegkerülés a természetjog, az igazságosság és a közjó mérlegén. *Iustum Aequum Salutare*, XII. 2016/3. 133-135. (Analógia a belső (adó)szabályozással, és annak kihívásaival.)

³⁷ A szakirodalomban elterjedt megnevezéssel *regulatory chill*, azaz szabályozási fagy jellemezheti az állam jogpolitikáját.

³⁸ SUBEDI i.m. 86.

Az esetjogra támaszkodva ez a védelmi színvonal egy általánosabb szabványként alkalmazandó, amely a teljes körű védelem és biztonság biztosításának köteleességében, az önkényes és diszkriminatív állami szabályozás tilalmában, valamint a befektetővel szemben fennálló szerződéses kötelezettségek betartásának ösztönzésében nyeri el teljes formáját.³⁹ Vagyis a köteleesség szándékos mulasztásával sérthető meg, mert az államnak tekintettel kell lennie a befektető törvényes elvárásaira. A BIT-korszak elején meghozott választottbírói döntések Argentínával, Mexikóval és Tanzániával szemben alacsony mérce szerint születtek, amik átlátható és kiszámítható közpolitikai intézkedések hiánya miatt állapított meg jogsértést.⁴⁰ De valóban a külföldi befektetők kártérítési igényérvényesítésének kell teret engedni, amikor egy állam a közegészség javítása érdekében hoz intézkedést?⁴¹ Mik a jogos elvárás határai?

A külföldi befektetőnek szükséges ismerettel kell rendelkeznie a befektetési célként felmerülő állam szabályozásáról, így az esetlegesen felmerülő jogszabályváltozás kockázatát viselni is kellene. Természetesen ennek határa az állam *prima facie* kötelezettségéig terjed.⁴² Tehát a tisztességes és méltányos elbánás elve átlátható és kiszámítható jogi szabályozási keretet ír elő az államoknak. Tartalmazva azt a kitéletet, hogy az államnak kötelessége értesíteni a befektetőkkel kapcsolatos döntéshozatali eljárás részleteit.⁴³

A beruházási jogviták rendezésének jelenlegi struktúrája a külföldi befektetőt a nemzetközi jog alanyává emelte. Tökéletes példája a *homo economicus*-nak, ami egy olyan jogalanyt jelent, akinek tevékenysége nem a közérdekhez, hanem saját haszonmaximalizálásához kötődik. A beruházásvédelmi választottbírók elé terjesztett ügyek többsége azonban hatással van a fogadó állam állampolgáira is. A modern beruházási jog kialakításában fontos szerepet játszó neoliberális ideológia értelmében viszont az államok szerepköre minimális szinten marad, ami a szabad piaci rend megvalósítására korlátozódik. Tehát ezen szemléletmód szerint a neoliberális követelményi rendszer sem a közérdekre fókuszál, hanem a piacra és annak működésére.⁴⁴ Ratner szerint igazságos rendről addig nem beszélhetünk, amíg a nemzetközi beruházási jog alapjai képesek a lakosság számára előnyös intézkedések döntésében meggátolni az államot. Az állam sajátos preferenciája rossz irányba mozdulhat el. Egyes vitarendezési fórum előtt adott alapelv vizsgálata inkább jogi, mint erkölcsi értékszemléletű, ami a jelenkor kihívásának gyökerét jelenti.⁴⁵

---

³⁹ Noble Ventures, Inc. v. Romania, ICSID Case No. ARB/01/11, Award. 12 Oct 2005. 112.

⁴⁰ Técnicas Medioambientales Tecmed v. Mexico, ICSID Case No. ARB(AF)/00/2, Award, 29 May 2003; Azurix v. Argentina, ICSID Case No. ARB/01/12, Award, 14 July 2006; Compañía de Aguas del Aconquija and Vivendi Universal v. Argentina, ICSID Case No. ARB/97/3, Award, 20 Aug. 2007; Biwater Gauff v. Tanzania, ICSID Case No. ARB/05/22, Award, 24 July 2008.

⁴¹ Legismertebb ítélet, amely az állam közegészség védelmére irányuló intézkedését elismerte a külföldi beruházóval szemben (kötelezettségvállalás hiányában): Philip Morris Brands v. Uruguay, ICSID Case No. ARB/10/7, Award, 8 July 2016.

⁴² Ld. Alexander BROWN: A theory of legitimate expectations. *Journal of Political Philosophy*, vol. 25. no. 4, 2017. 435–460.

⁴³ Pl. Electrabel S.A. v. Republic of Hungary, ICSID Case No. ARB/07/19, 32, 7.79: Az átláthatóság alatt értendő, hogy az információáramlás elengedhetetlen elem a kormányok és a külföldi befektetők közötti relációban. Az információk pedig olyan politikai törekvéseket jelentenek, amelyek jogszabályok alkotását, módosítását eredményezik, és amelyek jelentősen befolyásolhatják az adott államban megjelent külföldi beruházókat. Ezzel szemben a Paushok, CJSC v. Mongolia ügyben eljáró panel szerint nem történt jogsértés azért, mert az állam egy hét alatt, konzultáció nélkül hozott döntést, ami hátrányosan érinthetett külföldi vállalkozókat, hiszen az állami törvényhozás rendszeresen fogad el rövid idő alatt, viták nélkül jogszabályokat. Szűkített értelmezést alkalmazva az átláthatóság hiánya csak nyilvánvalóan önkényes állami jogpolitika mentén húzódhat. Ld. Paushok, CJSC v. Mongolia, Award on Jurisdiction and Liability, 28 April 2011. 304.

⁴⁴ PRIETO-RIOS i.m. 70-72.

⁴⁵ SUBEDI 123-124.

2.2. A nemzetközi beruházási szerződések specifikus eljárásjogi szabályai

A nemzetközi beruházási jogi rezsim változó képet mutat, ami kivonná alkalmazási köréből a szerződések Achilles sarkaként aposztrofálható ISDS kikötést. A szerződésből eredő jogviták rendezésének alternatív vitarendezési fóruma jogsértés esetén biztosítja a külföldi befektető számára a választottbírószékhez fordulás jogát. A külföldi befektető és fogadó állam közötti beruházási viták rendezésére szolgáló jogalap, ami lényegében az államimmunitás limitálási eszközöként értékelhető.⁴⁶ Az adott eljárásjogi rendelkezés tartalmazza a vitarendező fórumot,⁴⁷ valamint ezzel közvetve annak eljárási rendjét.⁴⁸ A beruházásvédelmi választottbíráskodást kritikusai ad hoc jellege, választási rendszere s ezáltal a függetlenség, pártatlanság és a fellebbviteli fórum hiánya, és a fogadó államok felelősségre vonhatósága miatt a befektetők privilegizált területének tartják.

Mint ahogy a FET klauzula értelmezésével kapcsolatban is láthattuk, a beruházási jogviták vitarendezési fórumain államok által hozott közpolitikai intézkedések válnak felülvizsgálat tárgyává. Ám a tisztességes és méltányos elbánásmód elvének kiterjesztő értelmezése túlzott mérlegelési jogkört biztosít, amit nem a kodifikációs tevékenység, hanem az élő jog alkot. Egy „átjáró, amelyen keresztül társadalompolitikai, sőt az igazságosságra vonatkozó politikai filozófiai megfontolások kerülnek be”⁴⁹ az adott jogi norma értelmezésébe. Hangsúlyozva azt a tényt, amely szerint a normáknak többféle rációja lehet. Ellenben a választottbírószéki panelek döntéseik meghozatalában inkább a társadalompolitikai érdekeket méltányolják, mintsem az igazságosságot.

Gus van Harten úgy fogalmaz, hogy a nemzetközi választottbírószékek eljárási jogosultsága illegitim hatáskör-átruházás. Közjogi vitává teszi a beruházási jogviták rendezésére létrejövő panelek hatáskörét. A külföldi beruházó előzetes nemzeti bírósági tárgyalás nélkül adott állam közpolitikai intézkedéseit bírálhatja. Sőt, szerinte az ISDS nem tartja tiszteletben a jogállamiságot. A választottbírószék elszámoltathatósága, átláthatósága, koherenciája és függetlensége mind-mind kritikus pontja a jelenlegi rendszernek.⁵⁰ Ezzel szemben a stabil és kiszámítható szabályozási rendszer alapkövetelménye, hogy a jogvitákban meghozott döntések következetességet mutassanak. Az ISDS kikötés alatt a szerződésbe foglalt eljárásjogi rendelkezéstől függően alternatíva lehet akár a Washingtoni Konvenció által fennálló ICSID,⁵¹ akár az UNCITRAL Szabályzat vagy egyéb szabályzat alkalmazásával, a jogvita eldöntésére ad hoc jellegű választottbírószéki panel igénybevétele. Viszont fellebbviteli bíróság, ami a beruházásvédelmi ügyek kapcsán teljes felülvizsgálati jogkörrel bírna, nem jött létre, tehát eseti alapon születnek döntések, amelyeket a következetesség, és a koherencia hiánya jellemez. További problémát jelent a választottbírószéki eljárás költsége és időtartama, ahogy a választottbírák felek általi kijelölése is, ami képes a pártatlanság negatív befolyásolására.⁵²

---

⁴⁶ Uo. 8-9.

⁴⁷ A fennálló vitarendező fórumok közül a Beruházási Viták Rendezésének Nemzetközi Központja (International Centre for Settlement of Investment Disputes – ICSID) a legismertebb és legtöbb ügyben eljáró nemzetközi választottbírószék. Gyakori az ICC (International Chamber of Commerce), valamint a SCC (Stockholm Chamber of Commerce) választása is.

⁴⁸ Pl. ICSID eljárási szabályzat, vagy ad hoc beruházásvédelmi választottbírószéki panelek esetében az UNCITRAL (United Nations Commission on International Trade Law) Szabályzata.

⁴⁹ Karl Heinrich FRIAUF: Techniques for the Interpretation of Constitutions in German Law. In Proceedings of the Fifth International Symposium on Comparative Law. University of Ottawa Press, Ottawa, 1968. 13. hivat.: SZENTE Zoltán: *Értelmezés és alkotmányjogban*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2013. 169.

⁵⁰ Gus van HARTEN: *Investment Arbitration and Public Law*. Oxford, Oxford University Press, 2007. 95–119.

⁵¹ 1987. évi 27. törvényerejű rendelet az Államok és más államok természetes és jogi személyei közötti beruházási viták rendezéséről szóló, Washingtonban, 1965. március 18-án kelt Egyezmény kihirdetéséről

⁵² Az ad hoc módon összeállított panelek bírái sok esetben érdekeltek, hogy a döntések a befektetőknek kedvezzenek. Komoly díjazás ellenében eljárva többszörös megbízásban reménykednek egy-egy befektetőbarát

Az átláthatóság hiánya az alternatív vitarendezési fórum egész eljárását áthatja. Ellenben az államok oldaláról még releváns kérdés lehet, hogy egy-egy szerződő fél mennyit nyer, vagy épp veszít az ISDS-rendszerrel? Egy bizonyos, hogy a szuverén hatalmak perspektívájában a beruházásvédelmi választottbírói eljárás során a elvesztesség általában többet számít, mint a győzelem. Az ISDS kikötés alkalmazásának ezen attribútuma bizonyítja, hogy a nemzetközi befektetési jogban a mérleg egy irányba fordul, a külföldi közvetlen befektetések alanyai felé. Valójában a beruházási jogviták rendezése során egy államnak a pernyertes pozícióból nem származik közvetlen előnye. Ellenben elvesztesség esetén közvetlen hátrány igen, mint pénzügyi veszteség és közvetetten, mint állammal szembeni értékítélet a befektetők szemszögéből.⁵³

3. Konklúzió

A nemzetközi beruházási jog egy igazságosan lefektetett rendszer alapjait hordozza magában,⁵⁴ azonban a nemzetközi szerződések választottbírói klauzulája, ami eleinte *ultima ratioként* szerepelt a beruházási jogviták eldöntésében, napjainkban egyre jobban a közpolitika bírálatának hatékony eszközévé válik.

A társadalomtudományok sokkal inkább nevezhetőek ideológiafüggőknek, így a befektetésvédelem jogi hatékonyságának kihívásai sem elméleti, tehát a jog természetét illető élel kerülnek előtérbe, mint inkább a gazdasági hasznosság oldaláról. Társadalometikai kérdései ezáltal háttérben maradnak.⁵⁵ Ahogy a modern beruházási jog alapjai is a gazdasági racionalitás elvét tükrözik. Az elmúlt évtizedek neoliberalista ideológiájának alapját a szabadpiaci működés tette ki, minél jobban növelve a gazdaság hatékonyságának erejét. A kezdeti időkben, a gyarmati rendszer felbomlása, majd a kommunista diktatúrák végnapjai után fellendülést hoztak a beruházások ösztönzésére és védelmére irányuló nemzetközi megállapodások, azonban a jelenkor szakít a (pragmatikus) gazdaságközpontúsággal. Napjainkban egyre jelentősebbek a környezetvédelemhez vagy akár az emberi jogokhoz fűződő kampányok,⁵⁶ és ezek a folyamatok kölcsönhatásban állnak egymással. A modern befektetésvédelem még mindig ugyanazon alapokkal bír, de az átláthatóság hiánya és a szerződések anyagi jogi rendelkezéseinek túl általános definiálása miatt, valamint a beruházásvédelmi választottbírói kikötések kötelezettségének alkalmazásával a szupranacionális érdekek, tőkés társaságok továbbra is képesek lehetnek a nemzeti elven szerveződött államok felett érvényre jutni.⁵⁷

Előtérbe kerülnek a profitérdekek, a *homo economicusok*, amelyek összességében más felelősségi rendszert képviselnek, mint amelyekből a társadalmak és a világgazdaság mozgatórugójának titulált államok alapot merítenek. Hangsúlyozandó ugyanakkor, hogy az állam, egyéb hatékony entitás hiányában valóban nem hagyhat fel az érdekek összehangolásáról. Feladata, a nemzetközi kötelezettségvállalásai mellett a közösség érdekeire éppúgy figyelemmel lenni, hiszen a felhatalmazást a saját állampolgáraitól kapja, amely

---

döntés meghozatala után. Jogorvoslati lehetőség, ahogy egységes esetjog sem képes a konkuráló nézeteket a helyes mederben tartani.

⁵³ Sebastian PUERTA – Tim R. SAMPLES: ASSESSING Outcomes in ISDS. *Treaty News*, vol. 11. no. 3, October 2020., 19.; Ld. bővebben: Tim R. SAMPLES: Winning and Losing in Investor-State Dispute Settlement. *American Business Law Journal*, vol. 56. no. 1, 2019. 115-175.

⁵⁴ hon. Charles BROWER: „Like any system of law, there will be disappointments, you’re dealing with human systems. But this system fundamentally produces as good justice...”

⁵⁵ SZMODIS i.m. 188.

⁵⁶ Ld. bővebben SIMONNÉ GOMBOS Katalin – KESERŰ Barna Arnold – GELENCSÉR Dániel: Szabadkereskedelem vs. környezetvédelem: zsákutca egy érzékpolarizált helyzetben – gondolatok az ISDS reformjának margójára. *Európai Tükör*, 2018/1. 7-35.

⁵⁷ SZMODIS i.m. 189.

politikai felelősséget eredményez. Fontos, hogy az állam, milyen közpolitikai intézkedések mentén hoz döntéseket, amihez adott esetben a törvényjavaslatokhoz csatolt hatásvizsgálat kevésnek bizonyulhat, annak szélesebb körű feltérképezése szükséges, tekintettel mind az intézkedést kiváltó okokra, mind az intézkedéssel elérni kívánt célokra, ahogy a beruházási jogi rezsim hatálya alá tartozó személyek érdekeire is. A társadalmi intézményeket úgy kell működtetni, hogy azok a köz javát mozdítsák elő és ebbe beletartozik az átláthatóság kritériumrendszere is. Egy igazságos rendben is feltételezhető azonban bizonyos szintű egyenlőtlenség, de az állam – nem is annyira funkcionálisan, vagy társadalmpolitikai értelemben, hanem inkább morálfilozófiailag – mindig a köz javára kell, hogy szolgáljon. A köz java, a közérdek pedig általában nem azonos a piac javával, a piaci érdekekkel.⁵⁸

Ahogy Jellinek is fogalmaz, minden állam képes önmagában létezni – így igazolja a saját közpolitikai intézkedések legitimitását –, de az állam előnyök szerzése végett mégis korlátozza szabadságát. Ebből kifolyólag a korlátozás mértéke továbbra is az államoktól függ, ahogy a beruházásvédelem irányvonala is.

A modern nemzetközi beruházási jog rendszere megérett a reformra. Mi sem jelzi jobban, minthogy egyre több állam mondja fel a beruházások ösztönzésére és védelmére irányuló szerződéseit, vagy a választottbíráskodási eljárásba vetett bizalom megingása miatt az ICSID Egyezményt.⁵⁹ Reflexiók a kihívásokra elsősorban a megújulásban keresendők, amelyek ténylegesen megvalósítják az egyensúlyi rendszert. Ennek kiküszöbölésére jelentősen hozzájárulnak azon BIT-rendeletek, amelyek már hangsúlyozzák az emberi jogok, környezetvédelem elsőbbségét, illetve az átláthatóság növelésére irányuló UNCITRAL szabályok,⁶⁰ amelyek egy átláthatóbb eljárási rend létrehozását segítik elő. Ekképpen a beruházási jog fogyatékosága szinte kizárólag a gazdasági érdekközpontú ISDS-rendszer alkalmazásában keresendő.

Az ISDS újragondolása nem várthat magára. Az Európai Bizottság és UNCITRAL együttesen egy multilaterális befektetési bíróság (*multilateral investment court* – MIC) létrehozásán fáradozik. Mindeközben az uniós jog egyrészt ösztönzi a tagállami BIT-ek megszűnése miatt⁶¹ a nemzeti bíróságoknak a jogviták eldöntésében játszott szerepét, másrészt az Európai Unió és harmadik állam közötti – a részben beruházásvédelemre irányuló – megállapodásainak eljárásjogi rendelkezéseiben egy bilaterális alapon működő beruházási vitákkal foglalkozó bírósági rendszer (*investment court system* – ICS) létrehozását is, ami szakít az ISDS-rendszer fenntartásával.⁶²

Az Európai Unió távlati ambíciója, hogy az uniós kompetencia teljes körűen lefedje a beruházásvédelem jogát, és ez a folyamat már zajlik. Bár kívülről úgy tűnhet, hogy ez a jogpolitikai expanzió intézményi önérdeteket takar, de az autonómia védelme több mint bírói uniós egotizmus: védi a jogállamiságon alapuló nemzetek feletti közösségi jogi érdekeket.⁶³

---

⁵⁸ FRIVALDSZKY János: A jó kormányzás és a helyes közpolitika formálásának aktuális összefüggéseiről. 57. In: SZIGETI Szabolcs – FRIVALDSZKY János (szerk.): *A jó kormányzásról: Elmélet és kihívások*. Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2012.

⁵⁹ Ebben az esetben az államok többsége a továbbiakban saját belső jogát, s nemzeti bíróságát alkalmazza a beruházási jogviták rendezésére.

⁶⁰ The UNCITRAL Rules on Transparency in Treaty-based Investor-State Arbitration 2014.

⁶¹ Megállapodás az európai unió tagállamai közötti kétoldalú beruházási megállapodások megszűnéséről (HL 169/1. 2020. 05. 29.) – kihirdetve: 2020. évi LXI. törvény

⁶² Ld. bővebben KÁPOSZNYÁK Aliz: Beruházásvédelmi bírósági rendszer és a multilaterális beruházásvédelmi bíróság. Az általuk létrehozott határozatok elismerése és végrehajtása harmadik országokban. *Jogi Tanulmányok*, 2018. 553-562.

⁶³ A sokat hivatkozott Achmea ügyben (Slowakische Republik kontra Achmea BV, EUB (nagytanács) 2018. március 6-i ítélet (ECLI:EU:C:2018:158)) jogpolitikai döntés született, melynek záró akkordjaként tekinthetjük azt a megállapítást, hogy: ha egy szerződés érdemi része folytán uniós hatáskörbe tartozik, akkor annak vitarendezése is. Értelmezése az uniós jog megközelítéséből értékelendő. Ebből a perspektívából kiindulva az

A multilaterális bíróság létjogosultsága, hogy egy olyan vitarendezési fórum, ami garanciális feltételek mellett külön szervezettel és állandó infrastruktúrával rendelkezzen, a mai jogi környezetben igazolható.⁶⁴ A köztes megoldások, mint a 2020-as többoldalú megállapodás, ami az Európai Unió tagállami BIT-ek megszűnését támogatja vagy az ICS-rendszer, csupán ideiglenes megoldások. A végső cél a ténylegesen pártatlan és átlátható permanens bíróság felállítása, ami a szerződő államokat kötné a nemzetközi beruházási jogviták rendezésére és valószínűsíthetően a jelenkor legtöbb kérdését is kiküszöbölné.

Európai Unió Bíróságának döntése megalapozott, hiszen az Európai Unió esetében a jog, a jogi szabályozás több mint pusztán politikai célkitűzések megvalósításának eszköze. Létének alapja és előfeltétele.

⁶⁴ SIMONNÉ GOMBOS – KESERŰ – GELENCSÉR i.m. 27.

IRODALOMJEGYZÉK

- ANGHIE, Antony: Francisco de Vitoria and the Colonial Origins of International Law. *Social and Legal Studies*, vol. 5. no. 3, 321-336.
- BORCHARD, Edwin: The Protection of Citizens Abroad and Change of Original Nationality. *Yale Law Journal*, vol. 20. no. 4, 1934. 359-392.
- FRIVALDSZKY János: A jogrendszerek versenye és a jogmegkerülés a természetjog, az igazságosság és a közjó mérlegén. *Iustum Aequum Salutare*, XII. 2016/3. 113-140.
- FRIVALDSZKY János: A jó kormányzás és a helyes közpolitika formálásának aktuális összefüggéseiről. 51-103. In: SZIGETI Szabolcs – FRIVALDSZKY János (szerk.): *A jó kormányzásról: Elmélet és kihívások*. Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2012.
- GARCIA, Frank J. – CIKO, Lindita – GAURAV, Apurv – HOUGH, Kirrin: Reforming the International Investment Regime: Lessons from International Trade Law. *Journal of International Economic Law*, vol 18. 2015. 861-892.
- de VATTEL, Emer: *The Law of Nations or the Principles of Natural Law*. Londres, 1758.
- JOHNSON, Lise – COLEMAN, Jesse – GÜVEN, Brooke – SACHS, Lisa E.: Clearing the Path: Withdrawal of Consent and Termination as Next Steps for Reforming International Investment Law. *Columbia Center on Sustainable Investment Paper*, 2018.
- KÁPOSZNYÁK Aliz: Beruházásvédelmi bírósági rendszer és a multilaterális beruházásvédelmi bíróság. Az általuk létrehozott határozatok elismerése és végrehajtása harmadik országokban. *Jogi Tanulmányok*, 2018. 553-562.
- PRIETO-RIOS, Enrique: Neoliberal Market Rationality: The Driver of International Investment Law. *Birkbeck Law Review*, vol. 3. no. 1, 2015. 55-76.
- RATNER, Steven R.: Global Investment Rules as a Site for Moral Inquiry. *The Journal of Political Philosophy*, vol 27. no. 1, 2019. 107–135.
- SABAHI, Borzu – LAIRD, Ian. A. – GISMONDI, Giovanna E.: *International Investment Law and Arbitration: History, Modern Practice, and Future Prospects*. Brill Academic Public, 2018.
- SÁNDOR Lénárd: Emberi jogok a beruházásvédelem rendszerében. *Pázmány Law Working Papers*, 2015/16.
- SCHILL, Stephan W. – DJANIC, Vladislav: Wherefore Art Thou? Towards a Public Interest-Based Justification of International Investment Law. *ICSID Review*, vol. 33. no. 1, 2018. 29-55.
- SIMONNÉ GOMBOS Katalin – KESERŰ Barna Arnold – GELENCSÉR Dániel: Szabadkereskedelem vs. környezetvédelem: zsákutca egy érdekpolarizált helyzetben – gondolatok az ISDS reformjának margójára. *Európai Tükör*, 2018/1. 7-35.
- SUBEDI, Surya P.: *International Investment Law: Reconciling Policy and Principle*. Hart Publishing, Third Edition, 2016.
- SZMODIS Jenő: A jog és gazdaság néhány összefüggéséről. *Polgári Szemle*, 2012/1-2. 181-192.

ESETJOG

Electrabel S.A. v. Republic of Hungary, ICSID Case No. ARB/07/19

Philip Morris Brands v. Uruguay, ICSID Case No. ARB/10/7

Sergei Paushok, CJSC Golden East Company and CJSC Vostokneftegaz Company v. The Government of Mongolia, UNCITRAL